

Tudományos Diákköri Dolgozat

Tőke, kockázat, likviditás

– avagy a hitelintézetek prudens működése

Capital, risk, liquidity- or else prudent operating of credit institutions

Készítette: ernyir

2013

Tartalomjegyzék

Tartalomjegyzék.....	1
I. Bevezetés.....	3
II. A hitelintézetek szabályozásának történeti fejlődése	4
III. Tőke.....	6
3.1. Bázeli I. ajánlás	6
3.2. Bázeli I. hatályba lépését követő időszak	7
3.3. A magyarországi helyzet ebben az időszakban	7
3.4. Következtetés:	9
IV. Kockázat.....	10
4.1. Bázeli II. ajánlás	10
4.1.1. I. pillér - a minimumtőke-követelmény a hitel-, a piaci és a működési kockázathoz kapcsolódóan.....	10
4.1.1.1. Szavatoló tőke	10
4.1.1.2. Korrigált mérlegfőösszeg	11
4.1.1.3. Hitelezési kockázat.....	12
4.1.1.4. Piaci kockázat.....	12
4.1.1.5. Működési kockázat.....	13
4.1.1.6. Kockázatvállalás korlátozása Magyarországon.....	15
4.1.2. II. pillér - a felügyeleti ellenőrzés.....	16
4.1.3. III. pillér- a piac fegyelmező ereje.....	17
4.1.3.1. Magyarország a III. pillér tükrében	18
4.2. CRD - Capital Requirements Directive	19
4.2.1. Európai Unió szabályozás megjelenése Magyarországon	21
4.3. Következtetés:	22

V.	Likviditás.....	23
5.1.	Bázel III ajánlás.....	23
5.1.1.	Tőkére vonatkozó változtatások.....	24
5.1.2.	Minimum likviditási standardok bevezetése	25
5.1.2.1.	Likviditás fogalma.....	25
5.1.2.2.	A likviditás tényezőinek vizsgálata	25
5.1.3.	Partnerkockázat kezelése.....	29
5.1.4.	Magyarországi helyzet a likviditás tükrében	29
5.1.5.	Következtetés	30
VI.	Összefoglalás, a kérdések kiértékelése.....	31
VII.	Melléklet.....	32
VIII.	Források.....	35

I. Bevezetés

Dolgozatom témájaként a hitelintézetek prudenciális működését választottam, ezen belül is a legnagyobb hangsúlyt a tőke, kockázat és likviditás kérdéskörére fektettem. A prudenciális működésre először nemzetközi megoldások születtek, melyek a Bázeli elnevezést kapták, ezért úgy gondolom, hogy legfőbbképpen a nemzetközi szabályozás elemzését kell a középpontba helyezni, ellentétben az uniós szabályozással, mivel ezek az irányelvek teljes mértékben átveszik a globális szabályozás tendenciáit. Mivel a dolgozatom témája történetileg is megköveteli, hogy bemutassam minden részletét az egyes ajánlásoknak - hogyan alakul ki egyik a másikkól, ez hogyan alakítja a magyar pénzügyi szektort, hogyan válik uniós direktívává és miként változik a válság hatására - részletesen próbálom ismertetni a legfontosabb megállapításokat. A tőke, kockázat, likviditás sorrend azért meghatározó, mert a három egyezményben rendre ezekkel az újításokkal találkozhatunk.

Minden fejezet elején megoldásra váró helyzeteket vetek fel, melyekre az egyes részek végén próbálok saját véleményemmel válaszolni, amit az előtte megírt fejtegetéseimmel támasztok alá.

A tőkére vonatkozó fejezetben a megfelelési követelmények létrejöttével, valamint azoknak a jogi környezetben kifejtett hatásával kapcsolatosan felmerülő kérdések azok, amelyek megoldása releváns a témám vonatkozásában.

A kockázat fejezetben a következő dilemmák azok, amelyek megoldása a mai napig nem várat magára: „Miért hozzák létre a Bázeli II. ajánlást? Indokolt-e a három pilléres kidolgozása? Jó-e, hogy Európai Uniósi direktívává válnak? Ki mondja meg, hogy milyen kockázati formák létezhetnek, és mik lehetnek a megfelelő kockázati mértékek?”

Majd végül a likviditás témakörben fejtegetésre kerülnek azok a nehézségek, amelyekkel nem csak nemzetközileg kell foglalkozni, hanem véleményem szerint a nemzeti szabályozásoknak kellene először megoldásokat találni, például a fizetőképesség megtartásának problémájára, majd ezeket a szabályokat lenne célszerű összehangolni.

Dolgozatomban ezenkívül törekszem a teljesség igényére, valamint arra, hogy legjobb tudásomnak megfelelően bemutatásra kerüljenek a hitelintézetek prudenciális működésére vonatkozó szabályok mind nemzetközi, mind nemzeti szinten.

II. A hitelintézetek szabályozásának történeti fejlődése

A hitelintézetek, ezen belül is a bankok mindig meghatározó szereplői voltak a gazdasági életnek. A gazdasági életről a kapitalizmus megjelenése óta van értelme beszélnünk, amikor megjelenik a kapitalista vállalkozó, akinek célja, hogy nyereséget termeljen. A hitelintézetek számára is a legfontosabb cél, hogy minél nagyobb nyereséget, tehát hozamot tudjanak elérni.

Vegyük példának, hogy a kapitalizmus kialakulásához, a gazdasági elmaradottságok felzárkóztatásához elengedhetetlen tényező volt a bankok fejlődése. A kezdetben, Angliában fejlődésnek induló ipari forradalom finanszírozásához a bankok rövid lejáratú, likviditási hiteleket nyújtanak, majd Franciaországban III. Napóleon francia császár javaslatára egy új banktípust hoznak létre, mely már hosszú lejáratú hiteleket nyújtanak a vállalkozók számára. Ugyanez a tendencia valósul meg Magyarország (akkor még Osztrák-Magyar Monarchia) területén is.

A banki világ szerteágazó fejlődése, valamint az államok fejlődési ütemei közötti különbségek a XX. századra már meglehetősen szembetűnőek voltak. A I. világháborút követően sok ország omlik össze, mint gazdaságilag, mint morális, míg Európa államaiban gazdasági hanyatlás következik be, addig az USA fellendül, és gazdasági fellendülést figyelhetünk meg. Nőnek a beruházások, megjelenik az igény a tömegtermékek gyártására 1929. október 24-én következik be az USA-ban az összeomlás, amit fekete csütörtöknek neveznek. Világméretű válság tört ki, zuhantak a részvényárak és bankok mentek tönkre. Aztán „fordul a kocka”, mert Európa (főleg Németország és Oroszország) gazdaságilag fellendül, melynek következménye egy újabb világháború lett. A szocialista államok tervgazdálkodása, melyet Magyarországon is folytattak, visszatartó erő volt a megújulásra, tilos volt bármilyen „nyugati” szellemben való gondolkozás. 1987-ben kerül bevezetésre Magyarországon a kétszintű bankrendszer, mellyel sikerült megváltoztatni a magyar pénzügyi szektort, kiléptek a korlátokból és azóta is folyamatosan megújulva próbálnak illeszkedni az elvárásokhoz.

A technika fejlettségének köszönhetően elterjedő újabb bűncselekmények, valamint csalások, sikkasztások észrevételéhez szükséges egy olyan, minden államban, nemzetközi és uniós szinten elterjedő rendszert bevezetni, mely egységesíti a hitelintézetekre vonatkozó legfontosabb követelményeket.

III. Tőke

Probléma: A hitelintézetek megfelelési követelményei nemzetközi ajánlás formájában jönnek létre. Szükséges-e és megfelelő a jogi környezet, jogi megoldást biztosítanak-e? Miért indokolt a tőkére vonatkozó kikötések bevezetése?

3.1.Bázel I. ajánlás

Az 1987. október 19-ei New York-i tőzsde összeomlásának hatására a Bázei Bankfelügyeleti Bizottság (Cook Bizottság), melyet 1975-ben alapítottak, 1988-ban létrehoz egy olyan nemzetközi ajánlást, melyben olyan fontos célkitűzéseket jelölnek meg, mint a hitelintézetek hosszú távú fizetőképességének biztosítása, tehát szolvencia vagy a prudens működést és stabilitást. Ez volt a Bázel I. egyezmény.

A minimális hitelkockázati tőkemegfelelés 8%, ami azt jelenti, hogy a saját forrás-idegen forrás aránya az ajánlást elfogadó országokban kötelezően 8% felett kell, hogy legyen.

¹A Cook Bizottság által megállapított 8% - ot a vállalati és banki profitráta egymáshoz közelítése alapján számolták ki.² Ebben az időszakban még csak a hitelezési kockázat merült fel, melynek megállapítására nem bonyolult matematikai vagy statisztikai módszereket alkalmaztak, hanem az egyes kategóriák kaptak százalékos besorolást, és ezek együttesen adják meg a hitelezési kockázatot. Ilyen volt például az, hogy a lakossági hitelek kockázati súlya 100% volt. ³

Az 1988-as Bázel I. ajánlást követő időszakban számos új javaslatok, kritikák merültek fel. Ajánlás jellegéből adódóan csak azokban az országokban lesz kötelezően használatos a 8%-os minimum tőkekövetelmény, akik csatlakoznak és saját jogszabályi rendszerükbe beépítik. Az ajánlás minden intézménynek ugyanazt a követelményt támasztja, különbséget nem tesz, ezt azonban a kisebb hitelintézetek nehezen tudják teljesíteni. A kockázatkezelési

¹ Tajti Zsuzsanna: A bázei ajánlások és a tőkemegfelelési direktívák (CRD) formálódása. In: Hitelintézeti Szemle 2011/5. 499. oldal

² Csillik Péter: A bankszabályozásról és a magyar bankok nyereségéről
http://www2.eco.u-szeged.hu/penzugyteni_szcs/pdf/konyv4/Csillik.pdf (megtekintés időpontja:2013.10.05) 3. oldal

³ Mérő Katalin: http://lucifer.kgt.bme.hu/pub/penzugytan/KG4_kontrolling/torolt/Mero-bankszabalyozas2-BME.pdf (megtekintés időpontja: 2013. november 14.)

módszerek kidolgozását elhanyagolják, nem ad meg egy egységes módszert és az egyedi kockázatkezelési módszerek lehetőségét sem, azonban elősegíti a jogharmonizációt ezen a területen.

3.2.Bázel I. hatályba lépését követő időszak

Az ajánlás kezdetben nem foglalkozik csak a hitelezési kockázattal, nem merül fel a piaci valamint a működési kockázat szabályozása. Ezen helyzet orvoslására a 93/6/EEC irányelv már szélesebb kockázati kört emelt a rendszerbe, azonban a tőkekövetelmény nem változik. 1996-ban egészítik ki az ajánlást az egyedi kockázatkezelési módszer alkalmazásának lehetőségével, mely a piaci kockázat fedezéséhez szükséges. A következő nagy változás 2002-ben történt, amikor az Európai Unió Tanácsa bevezeti a Lámfalussy-eljárást, melyben egy négy szintű rendszert vezetnek be, mely az Európai Unió döntéshozatali és felügyeleti rendszerét alakítja át ezen a területen. ⁴

3.3.A magyarországi helyzet ebben az időszakban

Magyarországon 1987-ben került bevezetésre a kétszintű bankrendszer, az ezt megelőző időszakban a szocialista modellt követte hazánk - ami az egyszintű bankrendszer volt. Ennek értelmében egy központi bank látja el a jegybanki és a kereskedelmi banki szerepköröket is. Ezt a funkciót a Magyar Nemzeti Bank végezte, azonban a változás hatására már csak a jegybanki feladatai maradtak meg. A második szinten a kereskedelmi bankok álltak, akik a lakosság, valamint a gazdasági szféra felé nyújtanak szolgáltatásokat.

Az első nagy lépés a pénzügyintézetekről és a pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvény (Pit.) megalkotása volt, melyben lefektették a pénzügyintézetekre vonatkozó összes szabályt, többek közt a pénzügyintézetek formáit, alapítását, engedélyeztetési eljárását, legfontosabb prudenciális szabályait.

A Bázel I. ajánlás szabályozása megjelenik a pénzügyintézetekről és a pénzügyintézeti tevékenységről szóló 1991. évi LXIX. törvényben, amelyben megtalálható a 8%-os tőke megfelelési arány, valamint a kockázatok korlátozása, de a későbbi Bázel II. ajánlás csak az uniós joganyaggá válása után kerül bele a hazai szabályozásba. Az ajánlás „átültetése” nem

⁴ Tajti Zsuzsanna: A bázeli ajánlások és a tőke megfelelési direktívák (CRD) formálódása. In: Hitelintézeti Szemle 2011/5. 499-500. oldal

jelentett nagy problémát a hazai szabályozásban, mivel egyébként is indokolt volt egy újabb törvény elkészítése.

Annak érdekében, hogy Magyarország képes legyen az Európai Unióhoz csatlakozni, szükségesnek érezték, hogy pénzügyi-gazdasági szinten közeledjenek a „Nyugathoz”, így a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.) már ennek hatására született meg. A változás nem csak abban rejlik, hogy a pénzintézetek meghatározást felváltja a hitelintézetek megjelölés, hanem megteremti a pénzügyi és befektetési szolgáltatásokat nyújtó bankok működésének alapját, szélesíti a pénzügyi tevékenységeket végezhető intézmények körét, megteremti a konszolidált felügyelet lehetőségét, az Országos Biztosítási Alapnak (OBA) külön fejezetet biztosít, és nagy hangsúlyt fektet a fogyasztóvédelmi jellegű elvárásoknak.⁵

A törvény megadja magának a hitelintézetnek a fogalmát is: *„Hitelintézet az a pénzügyi intézmény, amely a meghatározott pénzügyi szolgáltatások közül legalább betétet gyűjt, vagy más visszafizetendő pénzeszközt fogad el a nyilvánosságtól, valamint hitelt és pénzkölcsönt nyújt.”*⁶

A törvényi megfogalmazás szerint ezeket kötelezően végeznie kell, azonban vannak olyan szabályok, melyek meghatározzák, azon szolgáltatásokat körét, melyet csak a hitelintézetek nyújthatnak. Az 1. számú melléklet alapján láthatjuk, hogy hogyan néz ki a pénzügyi intézmények rendszere és ezen belül hogyan néz ki a hitelintézeti struktúra.⁷

⁵ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológati Kiadó, Budapest, 2012. 204-206. oldal

⁶ 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 5. § (1)

⁷ Dr. Sági Judit: Banktan, Saldo Kiadó, Budapest, 2007, 35. oldal

3.4.Következtetés:

Véleményem szerint az Bazel I. létrehozása hatalmas újítás volt ezen a területen, mivel olyan láncreakciót indított be a pénzügyi szektorban, amelyre már régóta szükségesnek éreztek. A kezdetlegességéből adódóan nem ad egy komplex szabályozási formát, mivel még a Bizottság sem ismerte fel az összes változtatásra váró körülményt.

A gyakorlati, empirikus ismeretgyűjtés hatására indult be a jogi háttér kialakításának folyamata, melyet közgazdasági elméletekkel támasztanak alá, így adva egy kerek egész szabályozást. Az ajánlási forma nem biztosítja a megfelelő kötelező erőt, ami indokolt lenne ezen a területen, de a későbbiekben láthatjuk, hogy rendeleti szintet érnek majd el a jogalkotók.

A tőkére vonatkozó megkötések, feltételek bevezetése azért indokolt, mert a fedezet nélküli alapítások során rengeteg visszaélés történt, így a bizalmi faktor, melyet nyilvánvalóan éreznünk kell a hitelintézetek felé megtorpant. A legfontosabb tényező, melyet figyelembe veszünk a megfelelő hitelintézet kiválasztásánál, hogy mennyire jó a hírneve, azonban ha ez hiányzik, „lehúzzhatják a rolót”.

IV. Kockázat

Probléma: Miért hozzák létre a Bázeli II. ajánlást? Indokolt-e a három pilléres kidolgozása? Jó-e, hogy Európai Uniósi direktívává válnak? Ki mondja meg, hogy milyen kockázati formák létezhetnek, és mik lehetnek a megfelelő kockázati mértékek?

4.1. Bázeli II. ajánlás

A Bázeli II. létrehozása, valamint publikálása egy hosszabb időszakot ölel fel, 1999-től egészen 2004-ig kellett várni arra, hogy egységbe foglalják. Ebben az időszakban születnek olyan dokumentumok, melyek már előrevetítik az ajánlás felépítését, a kritikákra való reagálást. Maga a Bizottság is tisztában volt a hibákkal és erre reagálva dolgozott ki egy sokkal szélesebb látókörű, másfajta szemléletet tükröző dokumentumot, mely igazodott a pénzügyi rendszer változásaihoz, intézményi sokszínűséghez. Szerkezetét tekintve III. pillérből áll, külön taglalja az I. pillérben a minimumtőke-követelményt a hitel-, a piaci és a működési kockázathoz kapcsolódóan, II. pillérben a felügyeleti ellenőrzést, III. pillérben pedig a piac fegyelmező erejét.⁸

4.1.1. I. pillér - a minimumtőke-követelmény a hitel-, a piaci és a működési kockázathoz kapcsolódóan

Annak érdekében, hogy a dolgozatom alapjául szolgáló tőke - hitelintézetek esetén szavatolótőke – és a tőke megfelelési mutató nevezőjében szereplő korrigált mérlegfőösszeg, mint számviteli fogalmak helye tisztázásra kerüljön a témakörben, a legfontosabb jellemzők bemutatása az, amely véleményem szerint központi helyet foglal el a kockázat elemzésében. Legfőbb indokom, ami miatt erre ebben a fejezetben kerül sor, hogy a hazai jogszabály (Hpt.) szerint mutatom be ezeket a fogalmakat, amik a Bázeli II., és az uniós direktívákat implementálva kerültek be a jogi szabályozásba.

4.1.1.1. Szavatoló tőke

A hitelintézeteknek működésük során mindenkor akkora nagyságú, a hitelintézet tevékenységi kockázatának megfelelő szavatolótőkével kell rendelkeznie, ami biztosítja a működőképességet és a kötelezettségek teljesíthetőségét. A vállalkozások saját tőkéjéhez képest annyi a különbség, hogy a vállalkozások esetében a saját tőke elemeit a számviteli

⁸ Lamanda Gabriella – Zsolnai Alíz: Mozgó célpont- a tőke megfelelési direktíva első pillére. In: Szemle, 155. oldal

törvény határozza meg, míg a hitelintézetek szavatoló tőkéjét a Hpt. adja meg, amely egy sokkal tágabb tőkét tartalmaz, melybe beletartoznak a saját tőke elemei és azok a források, melyek tőkeként bevonhatóak.⁹

A hitelintézetek szavatoló tőkéje 3 részből tevődik össze:

1. alapvető tőke
2. járulékos tőke
3. kiegészítő tőke¹⁰

A szavatolótőke célja a hitelintézetek esetében az, hogy a tőkemegfelelési mutató számlálója eredményesen megállapításra kerüljön.

4.1.1.2. Korrigált mérlegfőösszeg

A korrigált mérlegfőösszeg azt mutatja meg, hogy a mérlegen belüli tételek (=eszközök) és mérlegen kívüli tételek hogyan kerülnek be a mérlegfőösszegbe, valamint azokat a besorolásuk szerinti kockázattal hogyan súlyozzák. Az alábbi %-os meghatározások a súlyokat jelölik:

Besorolás	%
Kockázatmentes	0
Alacsony kockázatú	25
Közepes kockázatú	50
Teljes kockázatú	100

11

⁹ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerzői Kiadó, Budapest, 2012, 254. oldal

¹¹ Fridrich Péter – Mitró Magdolna: Hitelintézetek számvitel Saldo Kiadó, Budapest, 2009, 33. oldal

4.1.1.3.Hitelezési kockázat

A hitelezési kockázat meghatározására két módszert alkalmazhatnak a hitelintézetek. Az első módszer, a standard módszer, melyben a kockázati súlyt két információ alapján kaphatjuk meg. Először is vizsgálni kell az ügyfeleket, az adós személyét, valamint az ügyféltípuson belül is szükséges a különbségtétel. Ennek a módszernek az alapját, a kockázati súlyokat független, nemzetközi hitelminősítők adják meg és egységesen, mindenhol ezek a százalékok érvényesülnek.¹²

A másik módszer a belső minősítésre alapuló módszer (IRB), melynek két másik válfaját különböztethetjük meg, az alap és a fejlett módszert. Az IRB módszer alkalmazásának az a feltétele, hogy minden ügyletét be tudja azonosítani a különböző portfólió kategóriájába, teljes körűen, tehát az összes ügyletre vonatkozólag teljesüljön és rendelkezzen minősítési rendszerrel, ami megfelelő adatbázison alapul. A két válfaj közötti különbséget az adja, hogy a fejlett módszerben több paramétert maga a bank számol ki. Ahhoz, hogy az IRB-t használni tudják szükséges egy visszamenőleges, öt éves periódus alapján becsléseket készíteni, melyeket csak úgy képesek ellátni, ha az ügyfeleket portfólió kategóriák szerint tartják nyilván és mindenre kiterjedően adatokat gyűjtenek be. Az adatok beszerzésére egy átmeneti, három éves időszakot ad meg a Bizottság és 2005-höz képest visszamenőlegesen két éves időszak alapján kell a becsléseket elkészíteni, így 2008-tól már rendelkezésre állnak a visszamenőleges öt éves adatok.

A teljes körűség elve nem csak az ügyletminősítésekre vonatkozik, hanem arra is, hogy a hitelintézetek csak az egyik módszert (vagy standard vagy IRB) alkalmazhatják, ezáltal is a jogalkotó törekszik visszaszorítani a visszaéléseket, valamint arra, hogy a konszolidálási körön belül is teljesülnie kell ennek a feltételnek.¹³

4.1.1.4.Piaci kockázat

Az 1996-os módosításhoz képest nem változott a piaci kockázat megítélése, ez alatt azokat a veszteségeket értjük, melyek az úgynevezett kereskedési eszközöket érinthető veszteségek, amelyek a különböző pénzügyi piacok közötti árák változása miatt következtek

¹² Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológálati Kiadó, Budapest, 2012, 256. oldal

¹³ Mérő Katalin: A hitelkockázatok tőkekövetelményének belső minősítésre támaszkodó meghatározása. In: Hitelintézeti Szermlé 2002/2., 31-49. oldal

be. A kockázatok olyan árfolyamokra, eszközökre vonatkoznak, mint deviza-árfolyam, részvényárfolyamok, áru, vagy kamatlábak. Ebben az esetben is kétféle módszerről beszélhetünk, standard módszerről és VaR-modellről.¹⁴

A VaR-módszert saját számlás kockázatkezelésre alkalmazzák, amikor a portfólió tulajdonosa arra kíváncsi, hogy valószínűsíthetően mennyit fog veszíteni egy bizonyos idő elteltével, azonban a hitelintézet ügyfélkockázat-kezelés során fordítottnak értelmezi ezt, tehát, hogy mennyi lesz a követelése az ügyféllel szemben.

A válság hatására egyértelművé válik, hogy minden módszer, köztük a VaR-módszer is egy normál piaci körülményt feltételez, nem számol a nagyobb volumenű negatív változásokkal. Ebben az időszakban főleg a részvény-, deviza- és kamatlábpiacon észlelhetőek a változások. Mivel ezeknek a kockázata a nyugat-európai és amerikai bankokban rendre 40%, 10%, 50%, Magyarországon viszont 10%, 50% és 40%-os kockázattal párosulnak, érthető, hogy miért és hogyan befolyásolják a deviza- és kamatlábpiacon kialakult változásokat.¹⁵

Kritikák fogalmazódtak meg a VaR alapú modellel szemben is, például szükséges a rendszeres felülvizsgálata az alapfeltételezéseknek; abban az esetben például, ha egy hosszabb időszoron belül megváltozik a trend értéke, nem szabad hosszabb távú becslést végeznünk. Megoldásként megszületett a stresszteszt bevezetése, valamint a szcenárióelemzések elterjedése, melyeket kockázatsökkentést célzó akciótervként is azonosíthatunk.¹⁶

4.1.1.5. Működési kockázat

„A működési kockázatnak nevezzük *a hitelintézet belső működésében bekövetkező jogszabály- vagy belsőszabályzat-ellenes cselekményekből, nem megfelelésből, a hitelintézet zökkenőmentes és szabályszerű működését befolyásoló üzemzavarokból, technikai,*

¹⁴ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológati Kiadó, Budapest, 2012, 255. oldal

¹⁵ Dávid László: A piaci kockázatkezelési eszközök viselkedése extrém piaci körülmények között. In: Hitelintézeti Szerüle 2009/3., 198-200. oldal

¹⁶ Radnai Márton – Szatmári Alexandra: VaR alapú ügyfélkockázat-kezelés. In: Hitelintézeti Szerüle 2003/1., 19-20. oldal

*informatikai stb. kihagyásokból, külső környezeti eseményekből fakadó negatív behatások valószínűsége, melyekből a hitelintézetnek számszerűsíthető anyagi vesztesége származhat.”*¹⁷

A 2. számú mellékletben találhatóak a kockázati típusok, amelyeken belül látható, hogy rengeteg probléma merülhet fel a hitelintézet tevékenysége alatt. Súlyozni kell az eseményeket a szerint is, hogy milyen gyakorisággal fordulhatnak elő, ha például hosszabb távon, rendszeresen ismétlődik az egyik hiba, akkor összegezve nagyobb veszteséget kapunk.

A működési kockázat tőkekövetelményének számítása során három módszer merülhet fel.

Az első módszer az alapmutató módszer, mely szerint a hitelintézetek bruttó eredményének hároméves átlagának 15%-a lesz a megfelelő tőkekövetelmény.

A második módszer a standard módszer, ami az első mutatóhoz képest annyi változást mutat, hogy itt a Bázeli Bizottság által megadott nyolc üzletági besorolás mellé a szorzókat is megadja, kiindulópontja pedig szintén a bruttó eredmény lesz, és ezeknek összege határozza meg a tőkekövetelményt.¹⁸ (3. számú melléklet)

A harmadik és egyben legbonyolultabb módszer a fejlett módszer, ahol már nem csak minőségi, hanem mennyiségi kritériumokkal is találkozhatunk. Ez a módszer matematikai és statisztikai modellezések alapján jön létre, amely keretein belül különböző elemekkel és bonyolult összefüggésekkel találkozhatunk. A mennyiségi kritériumra példa, hogy a szükséges mérésekhez egy ötéves megfigyelési időszak szükséges, vagy ha nem áll rendelkezésre megfelelő mennyiségű belső adat, akkor lehetősége van a külső adatok beszerzésére; minőségi kritérium pedig, hogy belső ellenőr rendszeres időközönként vizsgálja felül azt, hogy a hitelintézet a megfelelő kockázatkezelési módszert alkalmazza-e.¹⁹

¹⁷ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közsolgálati Kiadó, Budapest, 2012, 257. oldal, 2. bekezdés, 2-6. sor

¹⁸ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közsolgálati Kiadó, Budapest, 2012, 257. oldal

¹⁹ Marsi Erika: A működési kockázat és tőkekövetelménye. In: Hitelintézeti Szemle 2002/2., 57-58. oldal

A külső adatok beszerzésére külföldi viszonylatban több módszer is lehetséges, egyik esete a publikus adatbázisokból való hozzáférés, amelynek hátránya azonban az, hogy anonim rendszer. A másik esete a konzorciális adatbázisok működtetése, amelyen belül is két kategóriát tudunk megkülönböztetni: beszélhetünk globális, nemzetközi adatbázisokról és országos szintűekről. Az országos szintű adatbázisok hamarabb elterjedtek, mivel itt csak az országban lévő hitelintézetek összefogására volt szükség. Elsőként jött létre 2000-ben a Brit Bankszövetség GOLD adatbázisa, majd egyre több ilyen rendszer került kialakításra.

Magyarországon 2007-ben sikerült elindítani a HunOR Magyar Működési Kockázati Adatbázist, 13 bank részvételével. A hatékony működésük érdekében fontos, hogy az adatok anonimek legyenek, informatikailag megfelelő háttérrel rendelkezzenek és a minőségellenőrzésre is szükség van, valamint, hogy a konszolidációs körökön belül hogyan szolgáltatják a leányvállalatok az adatokat.²⁰

4.1.1.6.Kockázatvállalás korlátozása Magyarországon

A hitelintézetek számára a jogalkotó bizonyos korlátokat szab, mellyel próbálja lecsökkenteni túlzott kockázatok vállalását, hogy ne léphessen fel olyan helyzet, melyben az ügyfelek veszélyeztetve érezhetik magukat. Ennek érdekében a nagykockázat, tulajdonszerzési és befektetési kockázatok vállalására szigorú szabályokat szab. Mivel ezek a tevékenységek ügyfél és ügyfélcsoporttal szemben is fennállhatnak, így összeadódva érvényesülnek. A hitelintézetnek rendszeresen, általában negyedévente minősítenie kell az eszközeit és mérlegen kívüli tételeit, melynek célja, hogy felmérje az egyedi kockázatok körét és valós értékét meghatározza.

A nagykockázat vállalásnak az minősül, ha az összes kockázatvállalás egy ügyféllel vagy ügyfélcsoporttal szemben együttesen haladhatja meg a szavatoló tőke 10%-át. Ennek a korlátja, hogy ez a százalék maximum 25%-ig terjedhet, a törvény megad bizonyos kivételeket, melyek nem számítanak ebbe a kategóriába.²¹

²⁰ Homolya Dániel – Szabolcs Gergely: Működési kockázati adatkonzorciumok és alkalmazásuk – HunOR: a hazai bankok lehetősége. In: Hitelintézeti Szemle 2008/1.,44-45,56. oldal

²¹ 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 77.-83. §

4.1.2. II. pillér - a felügyeleti ellenőrzés

A felügyeleti szervek hatásköre bővül, nagyobb felelősséget kapnak, például, ha szükséges, a minimumtőke-követelményhez képest többlettőke-követelményt állapíthat meg. Azért volt indokolt ez a lépés, mivel az I. pillérben túl nagy választási szabadságot biztosítottak a hitelintézetek számára a módszerek közötti választásokra. Az új tőkekövetelmény-számítások a nemzeti felügyeleti hatóságok fejlesztését is igényelték. Ezen kívül, mivel sok helyen az ajánlás lehetőséget ad a felügyelet számára, hogy saját jogkörükben hozhatnak nemzeti szinten jelentős döntéseket, szükséges a felügyeleti standardok bevezetése is, melynek nem titkolt célja az volt, hogy közelítsék egymáshoz a hatóságokat.²²

A felügyeleti hatóság ellenőrzése még mindig a kockázatkezelési rendszer, kockázat feltáró, valamint a tőkemegfelelés mérési eljárás rendszeres felülvizsgálatára vonatkozik. A II. pillérben meghatározzák, hogy szükséges a saját belső tőkeszükséglet meghatározása, erre vonatkozó eljárások, módszerek részletes ismertetése, és ebben az esetben ezt a felügyeleti szervvel konzultálva kerül kiválasztásra a megfelelő megoldás. A hitelintézetek magukra nézve egyéb kockázati formákat is megállapíthatnak, valamint elvárás, hogy stressztesztet végezzenek el magukra nézve.²³

A stressztesztet olyan szimulációk, amelyekben a hitelintézet azt vizsgálja, hogy kritikus piaci körülmények változása esetén a hitelintézet saját belső tőkeszükséglete alkalmas lenne-e a változások következtében felmerülő veszteségek viselésére. A stressztesztet negyedévente végzik el, különböző típusai ismereteseek, például hitelkockázati, koncentrációs, kamatkockázat, devizaárfolyam és likviditási stressztesztet. A vizsgálatok hatására a hitelintézet döntése alapján nőhet a kockázati céltartalék és értékvesztések/visszaírások összege is.²⁴

²² Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológati Kiadó, Budapest, 2012, 287-290. oldal

²³ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológati Kiadó, Budapest, 2012, 257-258. oldal

²⁴ Baranyi Aranka – Széles Zsuzsanna: Egy hitelintézet kockázatvállalása és a bázeli szabályozás korlátai. In: Szemle, 175. oldal

4.1.3. III. pillér- a piac fegyelmező ereje

E pillér létrehozásának előzményeként megemlíthető, hogy a Bázeli Bizottság már 1998-ban azon az állásponton volt egy dokumentumában, hogy pozitív hatással bír a pénzügyi stabilitásra, ha bizonyos információkat az intézmények nyilvánosságra hoznak. A Bizottság azért tartja ezt fontosnak, mivel az ügyfelek informáltsága aszimmetrikus, tehát a piaci szereplő soha nem rendelkezhet annyi tudással az intézményről, mint az intézmény az ügyfélről. A Bizottság csak szempontokat ad annak érdekében, hogy mely információkat szükséges nyilvánosságra hozni az intézmény annak érdekében, hogy elemezhető legyen a tőkehelyzet, kockázatkezelési és kockázatmérési folyamat, valamint a tőkemegfelelés.

Általánosan elmondható, hogy mivel ez a nyilvánosságra hozatal kötelező, ezért be nem tartását a nemzeti felügyelet szankcionálja, melynek módjai államonként eltérőek lehetnek, a figyelmeztetéstől egészen a pénzbírságig terjedhet. A nyilvánosságra hozatalnak két lehetősége lehet, vagy a felügyelet adja meg az információk körét és a közzététel helyét, vagy a felügyelet maga gyűjti be az adatokat és felügyeleti jelentésekben teszik közzé. Legfontosabb követelmény a lényegesség és a Nemzetközi Számviteli Szabályokkal (IAS) összhangban lényegesnek tekinthető az az információ, amelynek elhagyása vagy annak téves közzététele az információ felhasználóját döntésében vagy értékelésében megváltoztatja vagy befolyásolja. Minden intézmény maga dönti el, hogy mi számít lényegesnek. A három kockázati formával kapcsolatban általános követelmény, hogy mindegyikre be kell mutatni a kockázatkezelési, kockázatmérési stratégiákat, folyamataikat.

Részletes szabályokban kitérnek a konszolidációs kör meghatározására, ezen belül például anyavállalat megnevezése, a teljes körűen konszolidált intézmények stb., a szavatolótőke és a tőkemegfelelés esetében a tőkeelemek jellemzői, alaptőke elemeinek tételes bemutatása; tőkemegfelelésnél pedig a számításához szükséges módszer és a súlyozott eszközökre átszámított kockázati összeg. A kockázatok tekintetében szintén mind a háromra különböző előírások vonatkoznak.

A nyilvánosságra hozatal gyakorisága általában féléves; az éves gyakoriság azokban a tételekben fordulhat elő, melyek nem vagy ritkábban változnak, például kockázatkezelési célok, stratégiák. A negyedévenkénti közzététel a nemzetközileg aktív nagy bankok és

bankcsoportok tekintetében kötelező, nekik a szavatolótőke struktúráját, tőkemegfelelést kell nyilvánosságra hozniuk.²⁵

4.1.3.1. Magyarország a III. pillér tükrében

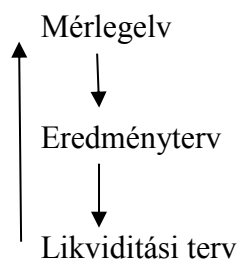
Magyarországon a kötelező adatszolgáltatás két irányban valósul meg: külső és belső adatszolgáltatás. A külső adatszolgáltatás már csak a Magyar Nemzeti Bank felé történik, ami megvalósulhat rendszeres vagy nem rendszeres formában. Rendszeres formán belül is különböző gyakoriságok jelennek meg, például lehet havi, ami a szavatoló tőkére vonatkozó jelentés, a negyedéves minősítés vagy beszámoló, éves pedig a konszolidált beszámoló, ágazati vagy hosszabb távú statisztika adatok. A másik külső adatszolgáltatási forma a nem rendszeres jogszabályi felhatalmazás, ami alapján bármit kérhet az MNB, például közbülső mérleg, kimutatások, azonban a hitelintézetnek jelentenie kell bizonyos tételeket, például haladéktalanul, ha a szavatoló tőke 25%-kal csökken, ha megszűnteti tevékenységét, vagyis megszűnik; 2 munkanapon belül írásban kell jelenteni, ha a jegyzett tőkéjét emeli vagy csökkentti, vagy egyes tevékenységét nem akarja folytatni.²⁶

Az adatszolgáltatás másik iránya a belső jelentések, vagyis intern jelentések, melyek funkciója, hogy a vezetés felé, a vezetők döntéshozatalához szükséges információk rendszerezsek és megbízhatóak legyenek. Ezek a jelentések a kontrolling rendszer részét képezik. A belső tervezés egy 3 lépcsős folyamat

1. mérlegterv, mely az eszközök és források optimális összetételét és nagyságát tartalmazza
2. eredményterv (eredmény kimutatás terv), mely a biztonságos működés követelményének megvalósulása érdekében a bevételek és ráfordítások optimális nagyságát, valamint kiszámíthatóságát tartalmazza
3. likviditási terv, mely a mérlegterv és eredményterv alapján meghatározott, bizonyos időszakra vonatkozó likviditást tudjuk meghatározni

²⁵ Szőke Magdolna: A piaci fegyelmező erő – a tervezett tőkeegyezmény harmadik pillére. In: Hitelintézeti Szemle 2002/2., 60-67. oldal

²⁶ 1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról 142-145. §

Ezt a tervezési folyamatot addig kell folytatni, míg el nem érik a kívánt eredményt, tehát likvidek nem lesznek, ha a 3. lépcsőben illikviditás mutatkozik, az egész folyamatot előlről kell kezdeni.²⁷

4.2.CRD - Capital Requirements Directive

A 2004-es publikálást követő időszakban, a Bázeli I. és II. javaslatokat egyszerre alkalmazták a pénzügyi piacokon. Nagy fordulópontot az jelentette, hogy az Európai Unió Bizottsága 2004-ben kezdeményezi a 2000/12/EC irányelv, valamint a 93/6/EEC irányelv módosítását a Bázeli II. ajánlásnak megfelelően. Ennek hatására 2006. június 14-én jóváhagyja az Európai Parlament és az Európai Bankfelügyeleti Bizottsága az irányelveket, majd 2006. június 30-án meg is jelennek az Európai Unió Hivatalos Lapjában a 2006/48/EC és 2006/49/EC irányelvek, melyek összefoglaló néven az új tőkekövetelményeket tartalmazó Capital Requirements Directive (továbbiakban: CRD). Ezzel a két irányelvvel történik a nemzetközi ajánlások - különös tekintettel a Bázeli II. ajánlásra – átültetése az uniós joganyagba.²⁸ Kritikaként fogalmazódik meg ebben az időszakban, hogy az ajánlást nemzetközileg aktív bankokra készítették, míg az irányelvekben foglaltak minden hitelintézetre kiterjesztve kerülnek majd bevezetésre és alkalmazásuk 2008. január 1-jétől kötelezőek.²⁹

A pénzügyi szektorban bekövetkezett 2008-as válság nem javított a pénzügyi intézmények helyzetén, valamint az irányelvek alkalmazását követően a gyakorlati tapasztalatok segítségével módosításokat vezetnek be, melyek elnevezései CRD I-II-III-IV. A legfontosabb dokumentum, mely alapján el tudtak készülni a módosítások a De Larosiére-

²⁷ Fridrich Péter – Mitró Magdolna: Hitelintézeti számvitel Saldo Kiadó, Budapest, 2009, 85-86. oldal

²⁸ Tajti Zsuzsanna: A bázeli ajánlások és a tőke megfelelési direktívák (CRD) formálódása. In: Hitelintézeti Szemle 2011/5., 500-501. oldal

²⁹ Zsolnai Alíz: A banki tőkekövetelményi szabályozás jellegzetességei, háttere és nehézségei, In: Tanulmányok, 216. oldal

jelentés volt, mely 2009 februárjában készült el, és amelynek címe az „átfogó javaslatcsomag a pénzügyi szabályozásra, az új pénzügyi felügyeleti struktúrára és a hatóságok együttműködésére vonatkozólag” lett.

A CRD I. elsősorban gyakorlati tapasztalat és értelmezési problémák alapján alakult ki. A tőkekövetelmény számításának pontosítását tartalmazta; hiánypótlásokat, módosításokat fogalmaztak meg, amelyeket 2010. október 31-ig kellett a nemzeti hatóságoknak implementálniuk saját jogrendszerükbe.

A CRD II. a felügyeleti szervekre vonatkozó előírásokat, a nemzeti felügyeleti együttműködésének fontosságát emeli ki, létrehoz a végrehajtást elősegítő kritériumokat és a szavatolótőkére vonatkozó módosítások kerülnek bevezetésre, valamint szigorítások jelennek meg a likviditás, nagykockázat-vállalás, értékpapírosítás kérdéseiben.

A CRD III. javaslatban alkalmazták a jelentést, ez alapján alakítják át a javadalmazási rendszert, amely a hatékony és eredményes kockázatkezelési összhanggal áll összefüggésben. A Lisszaboni Szerződés új jogalkotási struktúrát ad meg, ezáltal ez a hatáskör már a Tanács és a Parlament együttdöntési eljárásába tartozik.

A CRD módosítások háttérében olyan megfontolások állnak, hogy a G20-csoport által rendszeresen megtartott konzultációk során mindig arra a következtetésre jutnak, hogy a szigorodó feltételek és az újabb módszerek bevezetésével a jövőbeni pénzügyi és gazdasági válságok kialakulását próbálják megelőzni.

A De Larosiére- jelentésben megfogalmazott új európai pénzügyi felügyeleti struktúra 2011. januárjában kezdte el a működését. A kétpilléres felügyeleti struktúra célja, hogy a pénzügyi piacok könnyebben tudjanak beolvadni, a hitelintézetek működését, valamint a versenyképesség tényezőit javítsák. A két pillér a mikroprudenciális és makroprudenciális felügyeleti szintje, melyben a hatékonysága is rejlik.³⁰

A CRD IV. irányelvtervezetet az Európai Bizottság 2011. július 20-án jelentette meg és egy másik rendelettervezetet is, amely a CRR nevet kapja. Ezek együttesen váltják fel az eddigi irányelveket és már a Bázeli III. előírásokat tartalmazzák. Rendeleti szintje azért lesz

³⁰ Tajti Zsuzsanna: A bázeli ajánlások és a tőke megfelelési direktívák (CRD) formálódása. In: Hitelintézeti Szemle 2011/5., 503-506. oldal

fontos, mert nem lesz szükség a tagállamok implementálására, hanem már közvetlenül hatályosulni fog.³¹

4.2.1. Európai Unió szabályozás megjelenése Magyarországon

A CRD-nek, tehát az uniós-direktíváknak köszönhetően több törvény is módosult például a hitelintézetekről és pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII. törvény (Hpt.), a tőkepiacról szóló 2001. évi CXX. törvény (Tpt.), a Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyeletéről szóló 1999. évi CXXIV. törvény, a Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény, és az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény is. Különböző kormányrendeletek is születtek, melyek főleg a kockázati formák szerint specifikálódtak, például hitelezési kockázat kezeléséről szóló Kormányrendelet. A CRD módosításai miatt ezek a törvényeket és kormányrendeleteket szintén aktualizálni kellett.³²

Sallay Miklós - Szigel Gábor cikke alapján megállapítható, hogy az általuk vizsgált 12 bank esetében a Bázeli II. ajánlást, így a CRD bevezetését is nagy felkészülés előzte meg a bankokban, jellemzően munkacsoportokat hoztak létre a gördülékenyebb munka érdekében. A munkatársak véleménye alapján a legnehezebb feladat az adatgyűjtés és szolgáltatás lesz, mivel az új szabályozást megelőző időszakban hiányosak voltak ezek a területek. A legtöbb bank leányvállalati pozícióban van Magyarországon, ezért a konszolidációs kör és abban betöltött szerepeik alapján, véleményem szerint csak tanácsadói szerepkörben járulnak majd hozzá a kockázatmérési, kockázatkezelési eljárások kiválasztásához. E miatt a szerepkörük miatt a felügyeletük, ellenőrzésük sem lesz bonyolult, mert ezt a feladatot az anyavállalat központja szerint illetékes felügyeleti szerv fogja majd ellátni.

Egyetlen olyan bank volt a 12 vizsgált bank között, amelynek magyarországi vonatkozása van, az OTP. Ő nem áll leányvállalati pozícióban, így maga választja meg a kockázatkezelési módszereit, maga alakítja ki az adatkezelési rendszer technikai hátterét és a felügyeleti szerv (PSZÁF) csak az OTP szabályozásánál tudja ellátni az érdemi befolyását.³³

³¹ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerződési Kiadó, Budapest, 2012

³² Tajti Zsuzsanna: A bázeli ajánlások és a tőkeegyelelési direktívák (CRD) formálódása. In: Hitelintézet Szemle 2011/5., 502. oldal

³³ Sallay Miklós - Szigel Gábor: Elvek és gyakorlat: A magyar bankrendszer válasza az új tőkeegyezmény kihívásaira. In: Hitelintézet Szemle 2004/3-4., 127-140. oldal

4.3.Következtetés:

A Bázel II. létrehozását sok tényező indokolja. Megfelelő környezetet kell biztosítani a technikai fejlődés által létrejött újításoknak. Ebben a szektorban folyamatos változásokat figyelhetünk meg, a pénzügyi rendszer sokszínűségének köszönhetően egyre több és újabb tevékenységeket, szolgáltatásokat tudnak ellátni. A mondás, miszerint, „aki lemarad, az kimarad” itt is helyes hozzáállás, mivel a ritmust szükséges felvenni.

A Bázel II. ajánlásban az évtizedes gyakorlati, tapasztalati megfigyeléseket veszik alapul, hogy az ajánlás ne csak egy elrugaszkodott, jogi megfogalmazásokat tartalmazó, szigorú követelményrendszer legyen, hanem teljesíthető minden intézet számára. A három pilléres kidolgozás véleményem szerint azért lesz indokolt, mert a legfontosabb tényezőket külön veszi górcső alá, és mindegyik pillér egyforma fontosságú.

Az uniós direktívává válás (CRD) lényegesessége abba rejlik, hogy az átvett ajánlás irányelvként kerül bevezetésre, amely már kötelező erejű, csak implementálni szükséges. A CRD és annak módosításai fontosak tagállami szinten is, mivel közelíteni próbálják egymáshoz a feltételeket. Magyarországon sok bank csak leányvállalatként „üzemel”, így ebből azt a következtetést tudjuk levonni, hogy érdemes hazánkban hitelintézetet létrehozni, mert nem változnak az alapítási és működési feltételek.

A felügyeleti rendszer diszkrecionális jogköréből ebben az időszakban még voltak különbségek, mivel egyik tagállam megengedőbb, míg a másik kevésbé. Ezt a különbséget szünteti meg a De Larosiére-jelentésben javasolt új pénzügyi felügyeleti struktúra.

A kockázati formák és mértékek tekintetében úgy gondolom, hogy a Bázel II. ajánlásban kifejtett hitelezési, piaci és működési kockázat nem elegendő formák, hiszen számos más tényezőben is rejtőzhetnek kockázatok. Mértékét csak bonyolult matematikai és statisztikai rendszerek adhatják meg. A legegyszerűbb módszer mind a három esetben az első, tehát standard, alapszabványok, melyeket független szervek állapítanak meg, de ezek használata sem egyszerű, mivel a hitelintézet szerteágazó struktúrájából adódóan, ami az egyiknek megfelelő, a másiknak hátrányos.

V. Likviditás

Probléma: Miért nem elegendő a hosszú távú fizetőképesség (=szolvencia) biztosítása? Miért a minimum likviditási standardok bevezetése a legnagyobb előrelépés a Bázeli III. egyezményben? Miért szükséges a szigorú követelmények bevezetése?

5.1.Bázeli III ajánlás

A Bázeli Bizottság 2009. folyamán több dokumentumot is kiad, melyben sejtetik egy új ajánlás, egyezmény megszületését. Az Európai Bizottság 2010. februárjában hozza nyilvánosságra javaslatait és az ezekre érkezett vélemények alapján nyújtja be hivatalos módosító javaslatát, melyet 2011. végén fogad el az Európai Unió.³⁴ A Bázeli Bizottság 2010. szeptemberében adja ki végleges formában a Bázeli III. ajánlást, melyben megfogalmazzák, hogy a G20-ak magukra nézve kötelezően ismerik el ezt a dokumentumot, így az ajánlás már globális standarddává válik. Ennek átültetésére egy 10 éves időszakot biztosít az alkotója, melynek kezdő időpontja 2013.³⁵

A válság hatására fogalmazódnak meg olyan kérdések, melyekre a javaslatcsomag próbál meg válaszokat találni: sok helyen változtat és új fogalmakat, eljárásokat vezet be. A két fő pillére a szavatoló tőke minőségének javítása, számításának új alapokra helyezése és a kvantitatív likviditási követelmények felállítása, valamint részletesen foglalkozik a partnerkockázat kérdésével is.³⁶

³⁴ Kardosné Vadászi Zsuzsanna: Várható változások az európai tőkeszabályozásban. In: Hitelintézeti Szemle 2010/3., 236-237. oldal

³⁵ Szombati Anikó: Bázeli III. rendszerszintű hatásai itthon és Európában. In: MNB Szemle 2010. december, 33-34. oldal

³⁶ Somogyi Virág – Trinh Tuan Linh: A Bázeli III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon. In: Hitelintézeti Szemle 2010/5., 397-398. oldal

5.1.1. Tőkére vonatkozó változtatások

A Bázel III. ajánlás egy háromlépcsős tőkemegfelelési elvárást fogalmazott meg, annak érdekében, hogy tőke minőségét, összetételét javítani tudja.

1. lépcső: tőke minőségének javítása

→ Megváltoztatják a tőkeelemek besorolását, már csak alapvető és járulékos tőkeelemekről beszélhetünk. A tőkeelemeket a veszteségfedezeti képességük alapján különböztették meg. Az alapvető tőkeelemen azt értjük, hogy az azonnal képes fedezni a veszteségeket, ezzel ellentétben a járulékos tőkeelemek viszont csak felszámolás esetén tudják ellátni ezt a funkciót. Ezen kívül eltörlésre kerül a rövid lejáratú kiegészítő tőke, mely a kereskedési tevékenység fedezését szolgálta.

2. lépcső: tőkeáttételi mutató bevezetése

→ A tőkeáttételi mutató a bankok számára a tőkeáttétel alsó korlátját jelentené, melynek értéke minimum 3%.³⁷ A tőkeáttételi mutató a felügyelet számára hatásvizsgálat, felülvizsgálat keretében értékeli a rátát, valamint annak kockázatát. 2018. január 1-jéig az addigi időszak megfigyelési tapasztalatai alapján hoznak majd előírásokat és elvárásokat e kötelező követelményhez.³⁸

3. lépcső: tőkepufferképzés

→ Célja, hogy egy gazdasági cikluson belül várható veszteségekre értékvesztést képezzenek, tartalékolást valósítsanak meg. A gazdasági ciklus felfelé ívelő szakaszában tartalékolnak, majd a leszálló ágban az előző szakaszban megképzett értékvesztést a veszteségek fedezésére tudják fordítani a hitelintézetek.³⁹ 2016-tól kerül majd bevezetésre a tőkepufferképzés két fajtája, az egyik a tőkefenntartási puffer, melynek értéke 2,5% és egyedi, indokolt esetben a veszteségek viselésére

³⁷ Somogyi Virág – Trinh Tuan Linh: A Bázel III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon. In: Hitelintézeti Szemle 2010/5., 410-411. oldal

³⁸ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közzolgálati Kiadó, Budapest, 2012, 313. oldal

³⁹ Kardosné Vadászi Zsuzsanna: Várható változások az európai tőkeszabályozásban. In: Hitelintézeti Szemle 2010/3., 241-242. oldal

hoznak létre; és a rendszerkockázati puffer, melyet a nemzeti rendszer sajátosságai miatt írnak elő.⁴⁰

5.1.2. Minimum likviditási standardok bevezetése

5.1.2.1. Likviditás fogalma

A hitelintézetek és egyéb intézmények, vállalkozások esetén is a likviditás definíciója nem más, mint az *azonnali fizetőképesség*. A Bázeli III. egyezményben emelték ki először a likviditás fontosságát, az eddigiekben csak a mindenkori fizetőképességről, tehát a szolvenciáról beszélhettünk.

A likviditás - mint fogalom, és, mint a prudens működés pillére - kialakulásához hosszú folyamat vezetett. Olyan tényezők szükségesek a meglétéhez, mint bizalom, intézeti háttér, és az innováció a pénzügyek területén. Ma a likviditást, fizetőképességet a pénzzel azonosítjuk, amely lehet készpénz és bankszámlapénz is, azonban a likviditással, likviditási mutatókkal a hitelintézetek összes eszközére és forrására számolnunk kell.

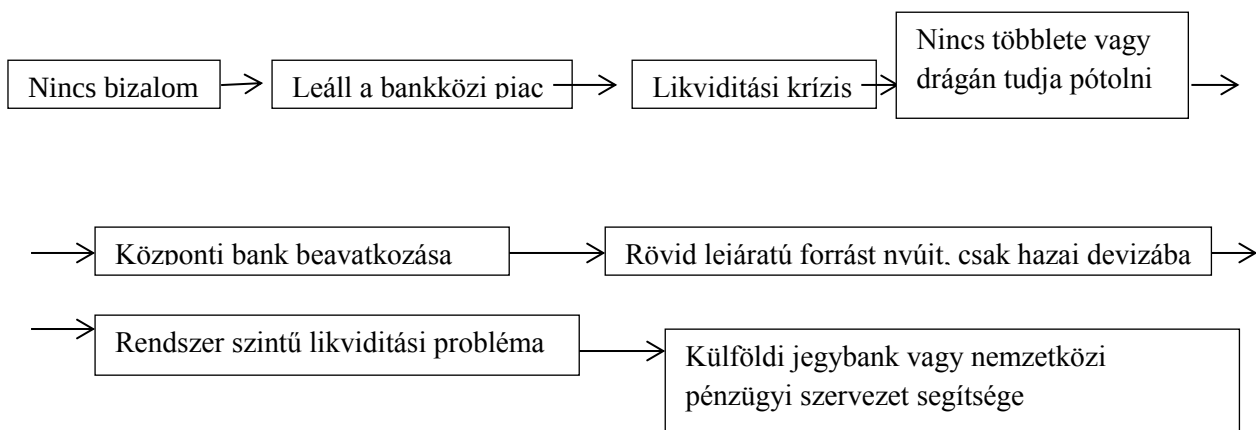
5.1.2.2. A likviditás tényezőinek vizsgálata

Kezdetben, a cserekereskedelem idején a mindenki maga számára termelt eszközök is likvidek voltak, legfontosabb tényező az egymás iránti bizalmi faktor volt. Aztán mikor már nem volt elég az önmaguk által termelt eszköz a cserekereskedelemre, egységes „csereeszközre” volt szükség, így jutottak el az arany, valamint ezüst pénzérmék veretéséig, pénzváltóhelyek kialakulásáig. A technika fejlődésével gyorsulnak a változások, egyre nagyobb igény jelenik meg a tömeggyártásra. Ekkor még csak annak volt lehetősége „vállalkozni”, aki vagyonos volt, de szerte Európában megjelentek a pénzverdék mellett a merkantil bankok, akik a hitelviszonyt megtestesítő, rövid lejáratú értékpapírt, a váltót fogadták el. A pénz, pénzérmék fejlődése során változott, hogy azok mennyi nemesfémeket tartalmaztak, melyekért a jegybankok vállaltak garanciát. Fokozatosan, főleg a papírpénzek megjelenésével már nem volt szükség törvény által megszabott mennyiségű nemesfém-tartalomra, hanem az állam, jegybank vállal azért felelősséget, hogy valóban

⁴⁰ Szombati Anikó: Bázeli III. rendszerszintű hatásai itthon és Európában. In: MNB Szemle 2010. december., 34. oldal

megfelelő fedezet álljon a kibocsátott papírpénzek mögött, így az ez által megteremtett pénz is bizalmi elven működik.⁴¹

A bizalom ma is olyannyira fontos, mint régen, mert hogyha ez megrendül, rendszerszintű összeomláshoz vezethet.

Az alábbi ábra segítségével azt akartam szemléltetni, hogy a pénzügyi rendszerben a bizalom kérdésköre mennyire fontos, és ha ez hiányzik, hogy juthatunk el addig, hogy a külföldi jegybankok vagy a nemzetközi pénzügyi szervezetek - többek között az IMF – segítségére szorulunk.

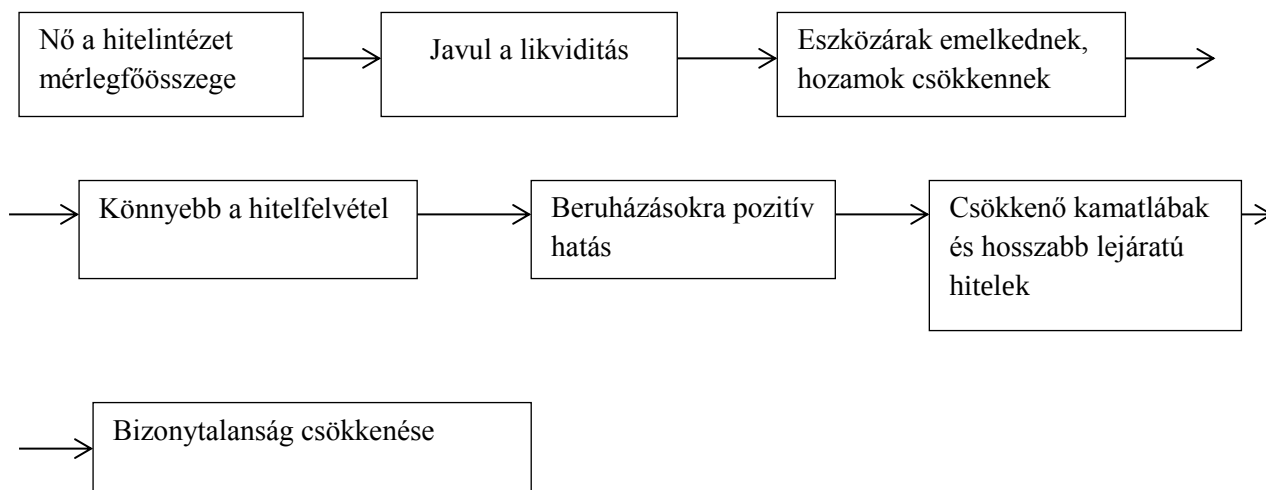
A bankok, hitelintézetek működése során a likviditás ingadozása szükségszerűnek mondható, azonban egy bizalmi alapokra támaszkodó piacon a kimutatása, kockázatkezelése nagyon fontos. Ha valamilyen oknál fogva nincs meg a bizalom, leáll a bankközi piac, ami az üzleti élet megtorpanását jelenti. A betétesek kiveszik pénzeiket, a hitelek felvételi lehetősége pedig szigorodik ez által. Likviditási krízis alakul ki, melyre a hitelintézet két módon reagálhat: vagy az eddigi tartalékjait használja fel a „pótlásra”, vagy csak drágán tudja ezt pótolni. Ebben a helyzetben lép be a központi bank, aki rövid lejáratú forrással igyekszik segíteni, hogy a rendszerszintű stabilitás megmaradjon. A központi bank a likviditását csak hazai devizában tudja fenntartani, azonban a bankrendszer hitelezése külföldi devizában

⁴¹ Ács Attila: A likviditás evolúciója. In: Hitelintézeti Szemle 2013/3., 231-243. oldal

történik és a felmerülő likviditási problémák megoldására csak a külföldi jegybankok vagy a nemzetközi pénzügyi szervezetek tudnak segítséget nyújtani.⁴²

A hitelezést, mint a hitelintézetek fő tevékenységének finanszírozását a látra szóló betétek biztosítják. Ezeket a hiteleket sokszor visszavásárlási megállapodással, tehát repóval finanszírozzák, mely *„intézeti befektetők vagy nem pénzügyi vállalatoknak szánt magánpénz.”*⁴³ Lényege, hogy a hitelt vagy kölcsönt felvevő ügyfél eladja az értékpapírt piaci áron azzal a megkötéssel, hogy egy jövőbeli időpontban, meghatározott összegért visszavásárolja. A másik oldalon pedig olyan befektető áll, aki pénzt helyez el az intézetnél, melynek fedezetét ez az értékpapír fogja nyújtani, így biztonságos formában kamatoztathatja a pénzét. Az ügylet rövid lejáratú, bármikor visszavonható, funkcióját tekintve pedig fedezet nyújtása ellenében kapott hitel vagy kölcsön.⁴⁴

A gazdasági rendszer ciklikussága a likviditás területén is megmutatkozik. A pénz, mint mesterséges társadalmi konvenció, Karl Marx szerint akkor tölti be funkcióját, ha mindenhol elismerik. A mai pénznek több funkcióját is ismerhetjük, a pénz lehet elszámolási, forgalmi, fizetési, felhalmozási eszköz, valamint a globalizáció folyamatának köszönhetően újabb megközelítése a világpénz funkció. A hitelintézetek számára egyik legfontosabb funkció a felhalmozási, mivel még több pénz szeretne összegyűjteni, nagyobb profitot termelni.

⁴² Radnai Márton – Vonnák Dzsamila: Likviditási kockázat az Európai TőkeMegfelelési Direktíva tervezett módosításában. In: Hitelintézeti Szemle 2009/3., 250. oldal

⁴³ Ács Attila: A likviditás dimenziói. In: Hitelintézeti Szemle 2011/3. 252. oldal, 3. bekezdés, 1. sor

⁴⁴ Ács Attila: A likviditás dimenziói. In: Hitelintézeti Szemle 2011/3., 251-252. oldal

Az ábrán található levezetés a gazdasági élet konjunktúra szakaszában figyelhető meg, a pozitív változások hogyan hatnak a beruházásokra, ezáltal a fellendülés időszakában milyen jelenségeket figyelhetünk meg. A hitelintézetek mérlegfőösszegének növekedése a felhalmozási funkcióra vezethető vissza, amikor is a begyűjtött pénzekből újabb pénzt próbál „termelni”. Ennek hatására a likviditás javul, nagyobb fedezettel rendelkeznek, növekednek az eszközárak, csökkennek a hozamok, így a hitelfelvétel feltételei kevésbé szigorúak. A vállalkozó szellemű ügyfelek számára a kedvező változás növeli a beruházási készséget, a beruházások számát növeli a hitelfelvétel könnyítése, valamint, hogy csökkenő kamatlábak mellett hosszabb lejáratú hiteleket generálnak az intézetek. A kamatláb és a lejárat együttesen csökkent a bizonytalanságot, ennek eredményeképpen sokkal kiszámíthatóbb lesz a gazdaság és annak tervezése, mivel a ciklikusság elvéből kiindulva a fellendülés időszakát a hanyatlás követi, amire szükséges a megfelelő felkészülés, tartalékolás.⁴⁵

Már a Bázeli II. egyezményben részletesen kifejtett kockázatok mérésére vagy kezelésére pontosan azért van szükség, hogy egy likviditási krízis fennállása esetén legyen olyan tartaléka, megtakarítása a hitelintézetnek, amely fedezetet nyújthat a veszteségekre, valamint a likviditási kockázatok előrejelzéseire is külön módszereket alkalmazzanak. Ebből a megfontolásból két mutató bevezetésére került sor, melyek egy rövid távú és egy hosszú távú likviditási követelményeket mutatnak meg.

A rövid távú likviditási követelmények (liquidity coverage ratio – LCR) szerint a hitelintézetnek annyi jó minőségű likvid eszköze kell, hogy legyen, ami elég egy 30 napos stresszhelyzet túlélésére, és amely egy jó minőségű likvid eszköz arányát mutatja meg a nettó pénzkirámláshoz képest.

$$\text{LCR} = \text{jó minőségű likvid eszközök} / \text{nettó pénzkirámlások a következő 30 napban} > 100\%$$

Jó minőségű likvid eszköznek számít a pénzeszköz, forgalomképes értékpapír. A nettó pénzkirámlás pedig a várható pénzkirámlások és a várható pénzbeáramlások különbözete a feltételes stresszhelyzetben. A Bizottság 2015-től javasolja a likviditási mutató bevezetését.

A hosszú távú likviditási követelmény (net stable funding ratio – NSFR) a hitelintézet struktúrájának hosszabb távú stabilitását mutatja meg, az elérhető stabil források és a

⁴⁵ Ács Attila: A likviditás dimenziói. In: Hitelintézeti Szemle 2011/3., 256. oldal

szükséges stabil források arányán keresztül egyéves időszakra, ez a mutató 2018-tól lesz kötelező jellegű.⁴⁶

$$\text{LCR} = \text{elérhető stabil források} / \text{szükséges stabil források} > 100\% \quad ^{47}$$

5.1.3. Partnerkockázat kezelése

Ez a terület a származtatott, repó- és értékpapír ügyeletekhez kapcsolódó partnerkockázatok mérséklése, partnerkockázati kitettségek mérséklésével foglalkozik. Ebben az esetben a bankok, pénzügyi intézmények egymás közötti viszonyaira kell gondolni, a mérsékelt és szigorító feltételek hatására az egymás közötti összefonódásokat próbálják meg visszaszorítani, hogy egy nemzetközileg és uniós szinten is versenysemleges környezetet teremtsenek.⁴⁸

5.1.4. Magyarországi helyzet a likviditás tükrében

A Bázel III. bevezetését megelőzően több tanulmány is készült, hogy vajon mennyi bank felelne meg az ajánlás által támasztott követelményeknek. Mivel a különböző számszerűsített követelményeknek nem egyszerre kell teljesülniük, mindegyikhez más-más határidő párosul, a bankok számára lehetőség nyílik, hogy korrigálni tudják a mutatóikat. A 10 éves türelmi idő alatt, és már azt megelőzően is, különböző akcióterveket tudnak, illetve tudtak létrehozni.⁴⁹

⁴⁶ Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológati Kiadó, Budapest, 2012., 312. oldal

⁴⁷ Somogyi Virág – Trinh Tuan Linh: A Bázel III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon. In: Hitelintézeteti SzerMLE 2010/5.,406-408. oldal

⁴⁸ Kardosné Vadászi Zsuzsanna: Várható változások az európai tőkeszabályozásban. In: Hitelintézeteti SzerMLE 2010/3., 243-244. oldal

⁴⁹ Somogyi Virág – Trinh Tuan Linh: A Bázel III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon. In: Hitelintézeteti SzerMLE 2010/5.,409. és 412. oldal

5.1.5. Következtetés

A szolvencia fogalma már nem volt elég egy olyan rendszerszintű, komoly stabilitási problémákat okozó válságot követően, mint ami 2008-ban történt. Nem csak a mindenkori fizetőképesség fedezetének biztosítására volt szükség, hanem az azonnali fizetőképesség fedezetére is. A legnagyobb problémát itt az jelentette, hogy a pénzügyi rendszerek, amelyek a likviditásukat csak saját pénznemükben tudták fenntartani külső, nemzetközi hitelekre szorultak és hitelből építkezni rendszerszinten nem a legbiztonságosabb forma.

A minimum likviditási standardok két formája rövidtávon gondolkozik, 30 napban, illetve 1 évben. A Bázeli III. a válság hatására jött létre, figyelembe veszi az összes tényezőt, ebbe pedig a likviditás is beletartozik, néhány szakirodalom likviditási válságként is említi ezt az időszakot. Azért ez a legjelentősebb újítás, mert nem egyik napról a másikra vezeti be, hanem fokozatosan, átmeneti időszakot biztosítva, ezáltal is a legkisebb problémákat próbálja kiküszöbölni. Nem véletlen, hogy ennek az egyezmény megszületéséhez nem kellett annyi időnek elteltie, mint a Bázeli II. esetén, mivel az állam- és kormányfők tisztában voltak a helyzet súlyával, tudták, hogy egy akciótervvel kell előállniuk.

A tőkére vonatkozólag is szigorították a feltételeket, azaz már nem csak egy mutatónak kell rendben lennie, hanem változik a mutató szerkezete, újabb követelmények jelennek meg -tőkeáttételi ráta és tőkepuffer képzés – amelyek szintén azt szolgálják, hogy következő válság idején, melynek bekövetkezése valószínűsíthető a gazdaság ciklikusságából adódóan, csak az idejét nehéz kikövetkeztetni a sok befolyásoló tényező miatt, ne kelljen ekkora veszteséget szenvedniük a hitelintézeteknek.

VI. Összefoglalás, a kérdések kiértékelése

Véleményem szerint a feltett kérdésekből és az általam adott válaszok alapján azt a következtetést vonhatjuk le, hogy mindenképpen szükséges a szabályozás a pénzügyi szektorban. A jogi formáját tekintve bárhogyan is teljesüljön, mindegy, hogy milyen törvényhozási szinten keletkezik az adott dokumentum, mivel a terület kulcsfontosságú kérdéseiben szükséges a nemzetközi-nemzeti összefogás, hogy egy biztonságos piac működhessen.

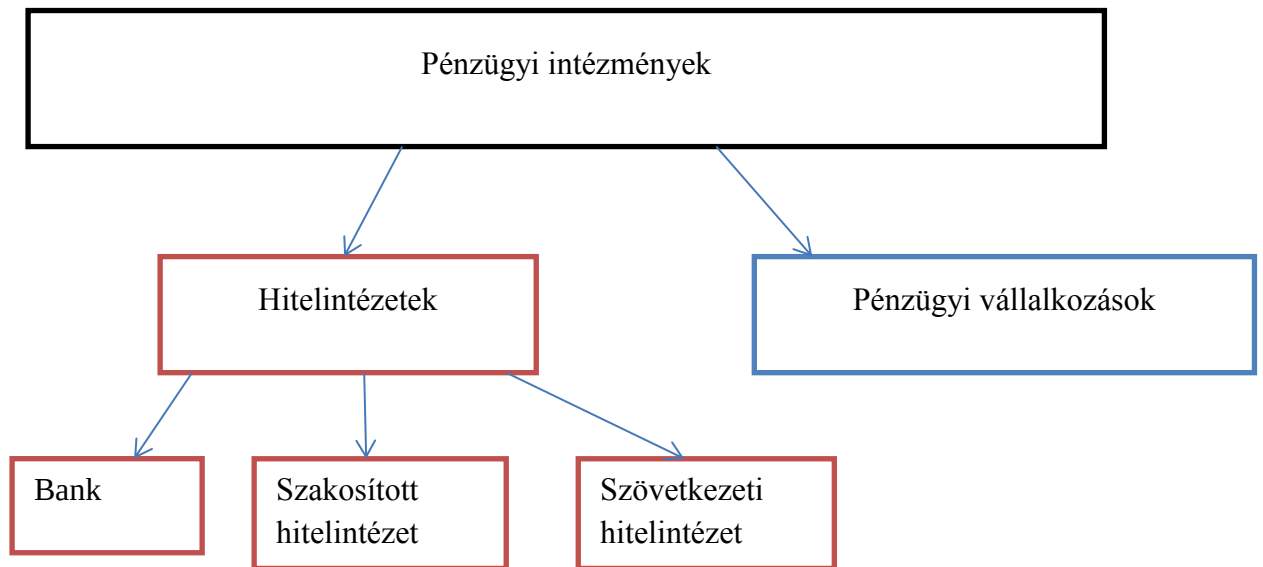
Mind a tőke, mind a kockázat, mind a likviditás a pénzügyi szabályozásban olyan kulcsfogalmaknak minősülnek, amelyek olyan lényeges kérdéseket vetnek fel, hogy azokra adott válaszadás releváns és kötelező mind nemzetközi, mind nemzeti szinten ahhoz, hogy nehézségek nélkül a hitelintézetek működése garantálható legyen. A legnagyobb problémát a világválság bekövetkezése okozta és ennek megoldására egy globális összefogásra van szükség. Véleményem szerint nem csak ajánlás formájában lenne szükség a nemzetközi szabályozásra, hanem a rendeleti szinten, mivel ez biztosítja, hogy az egyes államok magukra nézve kötelezőnek tekintsék a normákat. Egyetértek azzal, hogy a Bázeli III. ajánlásban foglaltakat az Európai Unió rendeleti formában ülteti át. Ez elengedhetetlen ahhoz, hogy az egyes tagállamokban lévő hitelintézetek működésüket ennek megfelelően lássák el, és az egyes felmerülő problémás helyzeteket egységesen oldják meg.

A dolgozatomban kifejtett ajánlásokban olyan pénzügyi és számviteli fogalmak, valamint módszerek kerülnek megfogalmazásra, mint a tőkemegfelelési mutató, minimum likviditási standard, amelyek hogyha nem lennének egységesen szabályozva, abban az esetben különböző alkalmazásukra adna lehetőséget a hitelintézetek eljárásában és ez olyan súlyos következményekkel járna, amire megoldást találni nem lehetne.

Törekedtem arra, hogy mind elméleti, mind gyakorlati szinten a téma aktualitására tekintettel bemutatásra kerüljenek a hitelintézetekkel kapcsolatban felmerülő egyes esetek, de a téma sokszínűsége és terjedelme miatt még vannak olyan területek, amelyek még megoldásra várnak.

VII. Melléklet

1. számú melléklet- hitelintézeti struktúra

50

⁵⁰ Dr. Sági Judit: Banktan, Saldo Kiadó, Budapest, 2007, 35. oldal

2. számú melléklet

Típus	A veszteség oka	Példa
1. Belső szabálytalanságok, csalások	A belső előírások és törvények megsértése, melyben legalább az egyik fél alkalmazott	• hűtlen kezelés • sikkasztás • hitelcsalás • bennfentes kereskedelem
2. Külső csalások	A jogszabályok, törvények harmadik fél általi megszegése	• hamisítás • hackertámadás
3. Alkalmazási, munkavédelmi előírások	Az alkalmazottakra vonatkozó előírások megsértése	• zaklatás • hátrányos megkülönböztetés
4. Ügyfelek, termékek, üzleti gyakorlat	Az ügyfelek felé vállalt kötelezettségek gondatlan megsértése	• határidők túllépése • nyilvántartási hiányosságok
5. Fizikai eszközök	Eszközök megsérülése természeti csapás vagy egyéb okok miatt	• vandalizmus • terrorizmus • árvíz • villámcsapás
6. Fennakadások az üzleti folyamatokban	A rendszer meghibásodásából kifolyólag	• szerverhiba
7. Folyamatirányítás, végrehajtás	Nyilvántartási, folyamatirányítási hibák	• könyvelési hibák • jogi dokumentumok hiánya • hibás adatbevitel

51

⁵¹ Marsi Erika: A működési kockázat és tőkekövetelménye. In: Hitelintézeti Szemle 2002/2., 54. oldalon található táblázat és Lamanda Gabriella – Zsolnai Alíz: Mozgó célpont- a tőke megféleleési direktíva első pillére. In: Szemle, 163. oldalán található táblázat alapján

3. számú melléklet

Üzletágak	Tevékenységek	Szorzószám (%-ban)
1) Vállalati pénzügyi szolgáltatások	- jegyzési garancia - befektetési tanácsadás - értékpapírosítási tanácsadás	18
2) Treasury tevékenységek (=kereskedés és értékesítés)	- bankközi betételhelyezések - értékpapír-kölcsönzés	18
3) Retail tevékenység (=lakossági közvetítői tevékenység)	- bankkártyás műveletek jutalékbevételei - pénzügyi eszközökkel való bizományosi tevékenység	12
4) Kereskedelmi banki szolgáltatások	- hitelnyújtás - pénzügyi lízing - betétgyűjtés - garanciák és más kötelezettségvállalások	15
5) Retail brókeri tevékenység	- hitelnyújtás - betétgyűjtés - pénzügyi lízing, faktoring - akkreditív ügyletek	12
6) Fizetési és elszámolási tevékenység	- pénzforgalmi szolgáltatások - elszámoló rendszerek működtetésének díjai	18
7) Ügynöki tevékenység	ügyfelek számlájára pénzügyi instrumentumok őrzése, kezelés	15
8) Vagyonkezelés	- portfólió kezelés - befektetési alap-kezelés	12

52

⁵² Dr. Sági Judit: Banktan, Saldo Kiadó, Budapest, 2007. 68. oldalán található táblázat, valamint Baranyi Aranka – Széles Zsuzsanna: Egy hitelintézet kockázatvállalása és a bázeli szabályozás korlátai. In: Szemle, 174. oldala alapján

VIII. Források

1996. évi CXII. törvény a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról

Ács Attila: A likviditás dimenziói. In: Hitelintézeti Szemle 2011/3., 241-261. oldal

Ács Attila: A likviditás evolúciója. In: Hitelintézeti Szemle 2013/3., 231-249. oldal

Bankmenedzsment (szerk.: Prof. Dr. Lentner Csaba), Nemzeti Közszerológati Kiadó, Budapest, 2012

Baranyi Aranka – Széles Zsuzsanna: Egy hitelintézet kockázatvállalása és a bázeli szabályozás korlátai. In: Szemle, 168-179. oldal

Csillik Péter: A bankszabályozásról és a magyar bankok nyereségéről

http://www2.eco.u-szeged.hu/penzugytani_szcs/pdf/konyv4/Csillik.pdf

(megtekintés időpontja:2013.10.05)

Dávid László: A piaci kockázatkezelési eszközök viselkedése extrém piaci körülmények között. In: Hitelintézeti Szemle 2009/3., 198-234. oldal

Dr. Sági Judit: Banktan, Saldo Kiadó, Budapest, 2007

Fridrich Péter – Mitró Magdolna: Hitelintézeti számvitel Saldo Kiadó, Budapest, 2009

Homolya Dániel – Szabolcs Gergely: Működési kockázati adatkonzorciumok és alkalmazásuk – HunOR: a hazai bankok lehetősége. In: Hitelintézeti Szemle 2008/1., 41-66. oldal

Kardosné Vadászi Zsuzsanna: Várható változások az európai tőkeszabályozásban. In: Hitelintézeti Szemle 2010/3., 236-248. oldal

Lamanda Gabriella – Zsolnai Alíz: Mozgó célpont- a tőkeegfelelési direktíva első pillére. In: Szemle, 154-167. oldal

Marsi Erika: A működési kockázat és tőkekövetelménye. In: Hitelintézeti Szemle 2002/2., 50-59. oldal

Mérő Katalin: A hitelkockázatok tőkekövetelményének belső minősítésre támaszkodó meghatározása. In: Hitelintézeti Szemle 2002/2., 31-49. oldal

Mérő Katalin http://lucifer.kgt.bme.hu/pub/penzugytan/KG4_kontrolling/torolt/Mero-bankszabalyozas2-BME.pdf (Megtekintés időpontja: 2013. november 14.)

Radnai Márton – Szatmári Alexandra: VaR alapú ügyfélkockázat-kezelés. In: Hitelintézeti Szemle 2003/1., 16-29. oldal

Radnai Márton – Vonnák Dzsamila: Likviditási kockázat az Európai Tőke megfelelési Direktíva tervezett módosításában. In: Hitelintézeti Szemle 2009/3., 248-256. oldal

Sallay Miklós - Szigel Gábor: Elvek és gyakorlat: A magyar bankrendszer válasza az új tőkeegyezmény kihívásaira. In: Hitelintézeti Szemle 2004/3-4., 127-140. oldal

Somogyi Virág – Trinh Tuan Linh: A Bázeli III. szabályozás várható hatásainak elemzése Magyarországon. In: Hitelintézeti Szemle 2010/5., 397-415. oldal

Szombati Anikó: Bázeli III. rendszerszintű hatásai itthon és Európában. In: MNB Szemle 2010. december, 33-42. oldal

Szőke Magdolna: A piaci fegyelmező erő – a tervezett tőkeegyezmény harmadik pillére. In: Hitelintézeti Szemle 2002/2., 60-67. oldal

Tajti Zsuzsanna: A bázeli ajánlások és a tőke megfelelési direktívák (CRD) formálódása. In: Hitelintézeti Szemle 2011/5., 499-519. oldal

Zsolnai Alíz: A banki tőkekövetelményi szabályozás jellegzetességei, háttere és nehézségei, In: Tanulmányok, 213-225. oldal